

LITERÁRNÍ DRUHY – opakování učiva

1. POEZIE= LYRIKA (básně)-lit. dílo psané ve verších

Lyrické žánry -např. píseň, óda, epigram, epitaf

-nemá děj, vyjadřuje citový prožitek, nálady, dojmy

VERŠ= jeden řádek básně - např." Ach nechod', nechod' na jezero"= verš

a) Verš vázaný má určitá pravidla- rýmy, rytmus

b) verš volný -těmto pravidlům nepodléhá, nemá rytmus ani rým, je pouze členěn do veršů a intonace klade důraz na slova na konci verše. A proto jej užíváme převážně v literárních díle lyricko-epického, až plně epického charakteru.

např. *Ale i v noci pracuje centrála hlavy.*

Drní v ní telefony a svítí signály.

Tvé srdce všechno slyší a cítí.

Nepřestíhl jsi dosud drát a v zubech nepřekousl pupeční šňůru.

A život jednou prožitý tak rychle nezhasne.

Doznívá dlouho, bolí sálá a žhne.

-RÝM= zvuk. shoda na konci veršů (např. vánek- spánek), je jím zdůrazněn rytmus

-SLOKA=je část básně složená z několika veršů

Druhy rýmů

1.Sdružený: aabb (rýmují se dva po sobě jdoucí verše)

(A) Ach, nechod', nechod' na **jezero**

(A) zůstaň dnes doma, moje **dcero**.

(B) Já měla zlý té noci **sen**

(B) nechod' dceruško k vodě **ven**.

2.Střídavý: abab

(A) Poledne v tom **okamžení**.

(B) **táta přijde z roboty:**

(A) a mně **hasne u vaření**

(B) **pro tebe, ty zlobo, ty!**

3.Přerývaný:abcb

(A) Chtěl jsem tvoje **srdce**.

(B) podalas mi **kámen**.

(C) Zvolna dohořel mi **v duši**

(B) bílý **plamen**.

4. Obkročný: abba

- (A) *Král Karel s Buškem z Vilhartic*
(B) *teď zasedli si k dubovému **stolu*** –
(B) *ti dva už pili mnohou číši **spolu***
(A) *a zapěli si z plných plíc.*

2. PRÓZA = epika - základem je děj, příběh, vypravěč, často 3. os. čas. min.

- např. pohádka, pověst, bajka, epos, anekdota

3. DRAMA (divadelní hry) - založeno na konfliktu

- dialog = promluva dvou postav X monolog = promluva jedné postavy

LITERÁRNÍ ŽÁNRY

Lyrické žánry - óda, epigram, epitaf, píseň, báseň

Lyrickoepické žánry - balada, romance

Epické žánry - anekdota - krátký příběh, pohádka, pověst, bajka, epos, ..

Dramatické žánry - tragédie, komedie, činohra

---

2. PRÓZA (EPIKA)

1. BAJKA - krátký příběh, vystupují v ní zvířata, která mají lidské vlastnosti a chovají se jako lidé. Na příkladu zvířat bajka poskytuje formou alegorie lidem ponaučení, jak se mají správně chovat.

.. Alegorie (jinotaj) - skrytá myšlenka

- EZOP - EZOPOVY BAJKY - zakladatel řecké bajky (6. stol. př. n. l.) - např. "Liška a čáp, O havranu, sýru a lišce."

- JEAN DE LA FONTAINE (17. stol.) - francouz. bajkař - kritizoval společenské problémy

- Ivan Andrejevič KRYLOV (18. stol.) - ruský bajkař

- Ivan OLBGRACHT (20. stol.) - český spisovatel - "O mudrci Bidpajovi a jeho zvířátkách" - indické bajky

- Miloš MACOUREK (20. stol.) - bajky humorně zobrazující všední život - "Živočichopis"

- J. Žáček - Bajky nebajky

2. BÁJE (mýtus)- vyprávění, příběhy, kterými si lidé vysvětlovali vznik světa - různá božstva

-Eduard PETIŠKA (20. stol.)- "Staré řecké báje a pověsti", "Příběhy, na které svítilo slunce"

-Emanuel FRYNTA (20. stol.)- "Hrdinové starých evropských bájí"

-Rudolf MERTLÍK (20. stol.)- "Návrat opeřeného hada", "Indiánské příběhy"

3. EPOS- rozsáhlá veršovaná skladba- dějovost- hrdinské příběhy historických postav

např.

*hrdinský epos- Homér- Illias a Odyssea

*rytířský epos- Tristan a Izolda

*romantický epos- Don Juan (G.G. Byron)

*historický epos- Píseň o Nibelunzích

4. POVĚST- smyšlený příběh, který má pravdivé jádro. Mohou zde vystupovat nadpřirozené bytosti.

-Alois JIRÁSEK- (19. stol. -20. stol.) - " Staré pověsti české" -pověsti o praotci Čechovi a jeho dcerách, O Sibylině proroctví, Golem,....)

-Ivan OBRACHT (19.-20. stol.)- "Ze starých letopisů"- postavy Kroka, Libuše, Bivoje , Horymíra.

-KOSMOVA KRONIKA- nejstarší známou kronikou o českých dějinách z 12. stol. -psána latinsky.

-Eduard PETIŠKA- Golem a jiné židovské pověsti a pohádky ze staré Prahy, Čtení o hradech

-Ivona BŘEZINOVÁ- "Kozí příběh- Pověsti staré Prahy" .....prvním 3D animovaným filmem v Čechách

5. POHÁDKY- žánr lidové slovesnosti- sběratelé od 18. stol.- dobro x zlo, obři, čarodějnice, víly,kouzelné předměty, ustálené formule- ..Bylo, nebylo..,magická čísla- 3,9,12.

Nevztahuje se k žádné historické události ani k osobě z historie.

*POHÁDKY LIDOVÉ- původní autor neznámý- sběratelé: Božena Němcová, K.J.Erben, J.Štefan Kubín.

-BRATŘI GRIMMOVÉ- neúprosná odplata, konec pohádky bývá krutý- např. Sněhurka, Jeníček a - Mařenka, Šípková Růženka.

-KAREL JAROMÍR ERBEN- České pohádky- O Zlatovlásce, Tři zlaté vlasy děda Vševěda, Dlouhý, široký a Bystrozraký, Otesánek.

-BOŽENA NĚMCOVÁ- Národní báchorky a pověsti, Slovenské pohádky- např. Sůl nad zlato, Bajaja, Čert a Káča, Chytrá horákyně.

-JAN DRDA- Hrátky s čertem , Dařbuján a Pandrhola,České pohádky